

Сьогодні повертає нас призбуті імена земляків, якими свого часу горділася Галичина. Вісімдесят літ минуло, як не стало письменника нашого краю Михайла Вагилевича. І здається, лише тепер прада про нього пробиває собі дорогу по заростах більшовицької ідеології.

— А ХІ Пане Денисе, пане Денисе, який то пан легкомисний!

Пан Денис, молодий 28-літній чоловік з правильним, хоч цілком мертвим і безжизним лицем, сидів простягши ноги на софі...

Так починається третій шкід із циклу «Рутенці» Івана Франка під назвою «Знеохочений». На одній із сторінок оповідання письменник так характеризує літературного героя: «Пан Денис — се один з найкавіших типів теперішньої руської суспільності. Людей того типу «русське товариство» називає звичайно «шарбатниками», «дотепниками», «забавниками»...

Це оповідання було дуже популярним ще як вийшло в часописі «Тиждень» (1878 р.). Ним зацікавилися і Ольга Рошкевич. У листі від 15 січня 1894 року Франко зі Львова пише: «Посилаю тобі нині разом з листом «Тиждень» з паном Денисом, на которого була цікава».

Український варіант опові-

їнський літературний енциклопедії...

У Болехові Михась закінчив школу. Тут пережив смерть люблячої матері. Залишився з батьком, вічно заклопотаним як не церковними, то домашніми справами. Навчався добре, не треба було наймати репетиторів. Вступив до Львівського університету, який закінчив у 1880 році. Зацікавився історією. З-під його пера під час навчання в Львові вийшла історична повість «Домна Розанда». Це перший великий літературний твір, який розкрив талант молодого письменника. В основу повісті покладено події часів Визвольної війни 1648—1654 років на Україні під керівництвом Богдана Зіновія Хмельницького, розкрито передумови й наслідки воєнно-політичного союзу України з Молдавською і Валахією у боротьбі з турецько-татарськими загарбниками, показано встановлення українсько-молдавських зв'язків династичної завади одруження сина Хмельницького з дочкою мол-

давського господаря Розандою. Повість була надрукована в журналі «Друг» (1874 р.). Тоді І. Франко ще навчався в Дрогобицькій гімназії, але вже почав співробітничати з «Другом». У листі до В. С. Давидяка з Дрогобича 27 травня 1874 року він пише: «Не знаю, чи міг би «Друг» помістити драматичний, — у мене власне єсть один, скінчений і прийнятий повністю перероблений, етюд «Мість яничара». Знаю, що не буде ся мож сподівати діла майстерного із молоді руки, але може би ся бодай із содержания самого дало дещо зробити. Єсть у мене також сеї зими докінчена повість фантастична «Славої», писана біблійним і поетичним складом... Натуральна річ, що при тім дуже би ми ся здала порада досвідченого приятеля, а у нас в Дрогобичі такий не в кишені. Буду проте старатися Вам в найкоротшім часі прислати по можливості значну част «Пісми яничара», а Ви, якщо ласка, надредитеся з ким іншим або деще іншому до переглядання, коли не будете мати часу... Може би ласка був мені в тім взгляді висвідчити малую прислугу господи Вагилевич, автор прехорошої повісті «Домна Розанда», если би він мав більше часу, як Ви».

Василь Давидяк, до якого звертався Франко, навчався тоді у Львівському університеті і був членом редколегії журналу «Друг».

«Академічний кружок», який видавав журнал «Друг», об'єднав доволі себе значні літературні сили. Микола Сі-

Постаті

Чому Михайлові Вагилевичу не сподобався Франковий Денис

Павлик ввійшли до складу редакції.

Ось в такому колі формувалася світогляд М. Вагилевича. Коли Франко вступив до Львівського університету, то обидва літератори заприятелювали. В листі до Ольги Рошкевич зі Львова 29 лютого 1876 року Іван Франко хвалиться: «До новин мусу причислити також і те, що Вагилевич, автор «Дениса», мешкає разом з нами». На той час Михайло Вагилевич написав і видав у «Друзі» нову повість під назвою «Денис» з життя галицької інтелігенції. Цей твір теж був прихильно зустрінутий громадськістю. Але Вагилевич, старший за віком і курсом навчання, по-доброму ставився до успіхів молодого Франка. Він береться за переробку для сцени драми Франка «Три князі на один престол». Це учнівська драма (грудень 1874 р.).

З цієї нагоди Франко ділиться радісною новиною в листі до Ольги: «У нас в кружку тепер великий рух — мають давати аматорські представлення. На перше опрделено мою драму трюх-актову «Три князі на один престол». Я цікавий, який буде успіх того кусника. Шкода, що ти не будеш».

І ось у 1878 році в польському прогресивному журналі «Тиждень» з'являються три шкідки Франка з серії «Рутенці» — «Молода Русь», «Звичайний чоловік» і «Знеохочений», де він змальовує психологічно-соціальний портрет західноукраїнського суспіль-

ства сіндовітних років XIX століття. Головним героєм третього оповідання був пан Денис. Чому Франко обрав ім'я героя саме ж, як у повісті Михайла Вагилевича «Денис»?

Дослідник П. К. Медведик у статті «Вагилевич Михайло» в першому томі Української літературної енциклопедії стверджує: «Вагилевич послужив прообразом Дениса в оповіданні І. Я. Франка «Знеохочений» (1878 р.)».

Прочитавши уважно твір Франка, проаналізувавши факти з життя Вагилевича, хочу

не кінчив, звик їздити по гостинних домівках товаришів, жив за чужий рахунок і ставав байдужим до всього, а стаало його лише на те, щоб провадити пусті балачки.

Хіба це Михайло Вагилевич? Ні, факти його життя свідчать про протилежне, та й сам він не зміг би простити молодшому Франкові такого наклепу, а Франко, людина дипломатична і гуманна, не міг би так жорстоко насміятися над тим, до кого звертався зі своїми першими спробами пера.

Очевидно, І. Франко неписав свого Дениса на противагу «Денисові» Вагилевича, використовуючи деякі факти біографії свого приятеля (народження в сім'ї священика, здібності до навчання, літературний талант, навчання в університеті), і тільки Денис Вагилевича — дещо підсолоджений тип, в Денис Франка — більш реалістичний тип тодішньої інтелігенції Західної України.

Після закінчення університету у 1880 році Михайло Вагилевич став викладачем Дрогобицької гімназії. Незабаром доля закинула його до Перемишля, де він теж працював у гімназії. Тут він написав і видав працю «Первісні спроби радження германців». З-під його пера вийшло в світ дослідження «Порівняння організаційних основ теперішніх гімназій австрійських з польськими».

Як педагог М. Вагилевич вкладав у свою душу в свою роботу, тому користувався повагою і пошаною вихованців і їх батьків, але не властей. Адже з 1876 року разом з І. Франком боровся в «Академічному кружку» проти «московськості» і засилля «язичія». Це спричинилося до того, що він з сім'єю змушений був переїхати до Тернополя, де влаштувався в учительську семінарію. Проте матеріальна становище Вагилевича було невисоким. У пошуках заробітку він подався до Сокаля. Чому саме сюди? Очевидно, поїхав на запрошення або з надією на Йосипа Олеськіва, товариша І. Франка по Дрогобицькій гімназії, одного з молодших членів «Академічного кружка» у Львові, який у ті часи був директором учительської семінарії в Сокалі. Дві колишні однокашники мали багато спільних ідей ще з часів юності і могли знайти спільну мову і на схилі віку. Й. Олеськів помер у 1903 році. А через дев'ять літ, на 61-му році життя, закінчилися митарства і Михайла Вагилевича. Його поховали на цвинтарі в Сокалі.

У Долині проживав рід Вагилевичів — родичі по батьківській лінії і нащадки Івана та Михайла Вагилевичів, українських письменників, доля яких була такою різною.

Ось так у старовинному Болехові народилася і пішла в люди муза Михайла Вагилевича. Лише від нас залежить, чи повернеться в літературу його ім'я, а Болехів і Сокаль увічнять його пам'ять.

Ірина Пилипів.

Криворізька.

Освіта

СТИПЕНДІЯ — В ДОЛАРАХ

«Галичина» вже писала про перебування на Прикарпатті голови консультативної ради Верховної Ради України, радника Президента України, голови наглядової ради Женецького інституту менеджменту (Швейцарія) професора Богдана Гаврилишина. А нещодавно відомий вчений зі світовим ім'ям, член світової Академії наук і мистецтв, почесний член Академії наук України особисто вру-

чив одноразову стипендію студентам вузів і учням середніх спеціальних навчальних закладів рідного йому селища Коропця, що розташоване на Тернопільщині в 45 км від Івано-Франківська.

На ці стипендії професор віддав премію фундації відомих громадських діячів українського походження Омеляна і Тетяни Антоновичів (Вашингтон), яка присуджує йо-

му в цьому році за книгу «Дорогою в майбутнє» і за підготовку кадрів для різних галузей суспільного життя. Премії фундації Антоновичів присуджуються щорічно ось уже більше десяти років людям, які роблять добро Україні. Цього року лауреатами, крім Б. Гаврилишина, стали Іван Драч і Збігнєв Бжезінський (США) — особи, котрі, як відміня голова фундації Омелян Антонович, «...кожний

у своїй сфері діяння і на свій лад допомагали українському народові в його історичному виборі 24 серпня і 1 грудня 1991 року».

Отримавши премію в 5000 доларів США (по ринковому курсу більше 1 мільйона карбованців), професор Гаврилишин вклав їх у підготовку кваліфікованих кадрів для України. 108 майбутнім спеціалістам вручено одноразові стипендії в залежності від строку навчання і сімейного становища в розмірі 40—70 доларів, що майже еквівалент-

но їхній річній стипендії в карбованцях. Практичну роботу по призначенню одноразових стипендій виконало жорі, очолюване завідувачем народним музеєм смт. Коропця Володимиром Гаврилишином, племянником Богдана Гаврилишина. При врученні стипендій Гаврилишин своєму напутньому слові побажав молодим людям зробити більше для України, ніж зробив він сам.

Володимир КОРЖОЗ, м. Івано-Франківськ.